

חלקה של האידיאולוגיה האנטישמית הנאצית באנטישמיות הפולנית

האידיאולוגיה האנטישמית הנאצית חדרה לפולין לאחר שנת 1934 (הסכם פילסודסקי-היטלר) תוך הצפתה ב"ספרות" חוברות התעמולה ופאמפלטות אנטי-יהודיים ארסיים מה"מכונים" לבעיה היהודית שבגרמניה. היה משהו אורגאני בכך שהאנטישמים הפולנים הראדיקאליים שילבו עצמם במסע האנטישמי של הנאציזם אל סוציאליזם בפולין. בשנת 1937 התנהל בשורה של כתבי-עת קאחוליים ויטות עד בשאלה: האם ישוע מנצרת היה נצר לבית דוד והאם היה יהודי? האם אפשר להפוך את ישו ל"ארי"? הכומר קובילינסקי¹ רצה להפוך את הנצרות לחלק אורגאני של הגזענות הפולנית. טיעונו הוא, שאין כלל אפשרות אובייקטיבית לכך שישו היה ממוצא יהודי. "התיוה" בדבר יהודיותו של ישו, חייו ובשורתו מבוססת על פאולוס ומקורות יהודיים (מקראיים ותלמודיים). קובילינסקי טעטט מ"הברית החדשה": "...ולאם האבות ואשר מהם יצא המשיח לפי בשרו אשר הוא אל על הכל מבורך לעולמים אמן" (איגרת אל תרומיים, ט, 2-5). לפי הטקסט הפאוליני ברור שישו היה יהודי (ישראלי), כלומר ישראל ברוח. מסקנתו של הכומר היא, כי עם ישראל בנוף סירב בעקטנותו להודות בישו בתור מריסטוס, כלומר משיח ובן אלוהים; הנוצרים, כלומר ישראל שברוח, הם היוורשים האמיתיים של עם הבחירה. הוא מצטט מתוך איגרת פאולוס אל הגלטיים (פרק ג, 7): "דעו, איפוא, כי בני האמונה, בני אברהם המה...". אומנם ישו במוצאו הוא יהודי, אך אופיו הכלל-אנושי הביא אותו לשליחות כלל-עולמית. אולם, הכומר קובילינסקי אינו "מרוצח" מהטקסט הפאוליני (שמא פאולוס היה יהודי?) ושואל: מדוע אחד-עשר השליחים ושבעים ושניים התלמידים של ישו לא השאירו בכתביהם את הגניאולוגיה של מרים, אמו של ישו? האם מרים היתה באמת בתו של אברהם ולכן לפי הגזע היהודי (ישראלי)? ואולי היתה יהודיה רק באמונתה ואילו במוצאה היתה ארית?

בעקבות קובילינסקי עוסק ב"סוגיה" זו הכומר מאצ'ונטק הטוען שלאחרונה הוכיחו מדעני הנטיקה שהכדוריות האדומות שבהם האב עוברות לבן, לכן, ברור, שישו לפי מוצאו מהאב לא היה יהודי כי אם ארי. הכומר מאצ'ונטק עדיין נמנע מלהוסיף, שלפנינו הוכחה להשפעת היהודים, וקני ציון¹ המוכנים לזייף את ראשית ישיה של הנצרות.² אף הכומר כארשבסקי (מחבר ספר השיטנה, "בני השטן") במאמרו הדן באותו הנשוא³ קובע, שמוצאו היהודי של ישו סותר אותנטיותו של כריסטוס בתור משיח. הגאולה שהביא לעולם, אינה רק פרי קורבנו העצמי של ישו, אלא גם תולדה של התגברותו על בנייהשטן והתורה השטנית — היהדות. לדעת כארשבסקי, עדותם של שליחי ישו בדבר מוצאו היהודי של אדוננו היא ויזף. ישו כסמל הטוב בהכרח שהיה ממוצא ארי. לבסוף הובע הכומר הנהגת סעיף ארי בכנסית הקאתולית הפולנית, כדי לטהר אותה ממומרים יהודים או מארים שאינם דור שלישי לארים.

לפנינו מיספר דוגמאות של השיבה נוצרית תיאולוגית המשרתת את התעמולה הגזענית אשר פיתחה מוטיבים אנטי-נוצריים שחבשו הרחקת פולחן ישו היהודי.

הכומר קובילינסקי מנמק את אקטואליות הנשוא של הדיון במוצאו היהודי של ישו, כחדירת רעיונות ניאורפאגאניים של הגרמנים הנאציים לפולין וגסיונות של ההריאת פאגאניות סלאבית אנטי-נוצרית שנעשו בפולין בשנים 1937—1938.⁴ צמרת הכנסיה הקאתולית שבפולין, בדומה לכנסיות אירופיות אחרות, הודאגה מחזירת האמונה הפאגאנית הנאצית מיסודו של רזנברג, "פאולוס" של הכנסיה האלילית. בחוגי ההירארכיה הפולנית עוררה דאגה ההשתחררות הגוברת של פולנים נוצרים מהמורשת הקאתולית והנתיחה לכנסיה הניאורפאגאנית "לכישית-סלאבית. סוכנות העתונות הקאתולית, "קאפ" בביולטין שלה מה-1 בפברואר 1938⁵ תקפה בחריפות את שני כתביהעץ הפאגאניים שיצאו לאור בפולין: "Zadruga" ו-"Krak", שדחו את התורה הנוצרית. הניאורפאגאניים הקיצוניים יותר התרכזו מסביב לכתביהעץ האחרון ("זאדרוגה"). המשותף לשתי הקבוצות הללו הוא רצונן להשתחרר מהשפעתה של הכנסיה הממוסדת ורצונם לשוב, "לשורשי הטבעיים של העם הפולני". סוכנות "קאפ" כהודעתה הנ"ל, כמובן, ראה בניאורפאגאניות זו שלוחה של הבונים התופשיים, מאסונים ויהודים, שמטרתם המשותפת היא לפגוע ב"נאציונאליזם הפולני הנעלה". המגיע לפאגאניזם של אנטישמים גזענים אלה היה, שהכירו בסתירה שבין שנאת ישראל גזענית לבין היותם בני האמונה הנוצרית-יהודית המנוחנת. ניאורפאגאנים פולנים אלה העדיפו על כן שנאת יהודים, ויטאלית וסבעית⁶ בצירוף פולחן אלילי. לדעתם, אלף שנה שעברו מאז ניצורה של פולין לא העבירו את הפולחן האלילי מן העולם.

גישה אנטישמית גזענית אנו מוצאים במכתב למערכת, "מרקוריוש פולסקי"⁷ וההחלום בראשית-יבנות J.K., פולני משלויה העילית המתלונן במכתבו זה, כי סמל המאדונה הקדושה שעל "יאסנה גורה", שליד צ'נסטוחובה, מתאר דמות של אשה מונגולית-כושית, המזכירה לו את היהדות השטנית בעלת הנפש השחורה (כושית). לדעתו פסל המאדונה הקדושה מגלם דמות של אשה ביזונית-יומיזמית רצוזה ובמקומה צריכה המאדונה להיות אשה אמיצה, גאה, כיאה לאשה ארית.

מתנישה האנטישמית ששינאת ישראל עולה בקנה אחד עם הנצרות הגיע הכומר פרונדז'ינסקי *Ks. Prądziński*, שאין סתירה בין היטלריזם לכריסטיאניזם. פרונדז'ינסקי קיבל את התיזות הנאציות בדבר מדיניות הרדיפות של יהודי גרמניה. במאמר בו ניתח את משמעות חוקי נירנברג לגבי „פולין המיוחדת“ הוא כתב בין יתר דבריו: „בעניין רב אנו מצפים בפולין לראות כיצד תממש גרמניה התרבותית את תהליכים הנסבלים בין גרמנים ארוים לבין יהודים“. לדעתו, מדיניות זו ביחס ליהודים הרואה בהם נתיני המדינה, תואמת את רוחה וחוקיה של מדינה נוצרית והיא בהתאם להחלטות הסינודים הכנסייתיים. מדיניות זו של הנאציזם-אל סוציאליסטים מבטיחה הצלחה ל„פתרון הבצית היהודית, ובפולין תשמש מדיניות זו כאסמכתא נאותה“.

פרונדז'ינסקי טוען שאי-נכונותו של היהודי לזכות בחסד האל מכריחה את הקאטולי להתייחס אליו לפי קנה-מידה מוסרי שונה... „לפי קשרי הדם, נזע ואמונה ועלינו להרוס את הדת האברבארית של המאטריאליזם היהודי שהובאה והופצה בפולין על-ידי מנהיגי נזע בלתי-נשמע ועיוין לגזע שלנו“. הכומר מסיים בדברים אלו: „טוב או רע, הרעיון ההיטלריסטי של הנאציזם-אליוס האנטיגראלי ושל גרמאניזם אינטגרלי הכנים להיסטוריה אלמנט מקורי חדש... אלמנט זה לוחם בתכליתיות בהתנגלות האחרונה והמודרנית ביותר של המשיחיות היהודית...“. פרונדז'ינסקי מביא „אסמכתא“ זו לצידוקה של שנאת יהודים גזענית מאורגנת בפולין, כשלידה בך-ברית נאמן. לדעתו, הרייך השלישי „מכין“ עתה את אשר בעתיד תיאלץ לעשות זאת פולין: גירוש היהודים. הכומר לא הסתיר את התלהבותו מהיטלר בציינו: „כל הכבוד לקאנצלר גרמניה, שהחזיר לארצו את התהילה, לפנינו אדם הפועל מעל לחוקים הבינלאומיים. על כן מריעים לו שישים מיליון איש“. בעקבות חוקי נירנברג הציע האנטישמי פרונדז'ינסקי, שעל פולין לשלול מן היהודים את זכויות האזרחות הפולנית כדי להפכם ל„נתינים נסבלים זרים, שהם אורחי מדינה פלשתינאית“.

על רקע נייטראליותה הגמורה ושתיקתה של צמרת הכנסייה הקאטולית הפולנית ולנוכח התנכרות הרדיפות נגד יהודי גרמניה,¹ ראו רבים מבין הכמורה הקאטולית, בדומה לנאצים, בברדיפות אלו: „שזו הגנה עצמית מפני התקפת היהדות הבינלאומית“. והכומר לושינסקי *(Ks. A. Losinski)* שואל בשנת 1933:² האם מותר לקאטולים הפולנים להעתיק לפולין את שיטות הטירוד האנטי-יהודי הנאצי? ומשיב: שעל אף שלטירוד האנטי-יהודי שבגרמניה מטרה חיובית בלחמו ובחסלו את אותם היסודות שאף הכנסייה הנוצרית רואה בהם אויב האנושות, הרי התנאים בפולין הם שונים, ומרכיבי „הבעיה היהודית“ הם אחרים. לושינסקי מצטט דמוגראפים אנדקיים ראדיקאליים בשנאתם ליהודים, שנתונים הסטאטיסטיים נתפרסמו ב„לוח“ האנטישמי של *Samobrona Narodu* לשנת 1933, לפיהם מצויים בפולין ארבעה מיליון יהודים וצריך להוסיף שני מיליון יהודים אשר התנצרו וצאצאיהם נשארו „יהודים מושחתים ומנוונים“, יוצא איפוא, ששיעורו של הגזע השמי באוכלוסייה הפולנית הנוצרית מגיע לכ-18 אחוז, ופיגוע זה גוול את לחמם של הפולנים המסכנים.

במאמר נוסף של לוינסקי שנתפרסם בשנת 1934¹⁰ טוען הכומר, שהמאורעות האחרונים שקרו ליהודי גרמניה פגעו ביוקרתם של יהודי העולם ובייחוד של יהודי פולין. ולכן מציע לוינסקי כ, "פתרון הבעיה היהודית בפולין", שלטוח ארוך יש לבטל את אזהרותם של שני מיליון יהודים, "זרים", שחדרו לאחר המהפכה הבולשביסטית ולגרשם בחזרה לרוסיה. בתור, "פתרון חלקי לטוח קצר לבעיה היהודית", מציע לוינסקי, יש להנהיג גומרוס קלאוווס בכל ענפי המנהיה של היהודים, צריך לרכוש באינקלאוזות יהודיות אקסקלוסיביות וספראטיות". נוסף על כך, כדי לשמור על, "האופי הנוצרי האקסקלוסיבי של פולין" יש להרחיק את היהודים מבתי הספר הפולניים, בתיהם, הצבא, ומוסדות המדינה. האם יכול להימנע יהודי שאינו מודה בישו עם פקדי המדינה? פולין מוכרחה לשמור על היותה נוצרית.

אוגוסטין לוינסקי מתריע, שלאחר, "הרצח השטני בגולגולתה", הפכו היהודים למסוכנים ולכשנתפזרו על פני העולם והגיעו לפולין, מתרחשים המיד האסונות והקאטאסטרופות שבפולם בימים של, "שבת הגדול".

נמצאו דוברים אנטישמיים שהתפלמסו עם הסופרת הקאתולית האנטישמית, "יפת הנפש" זופיה קוסאק-שצ'וצ'קה (Zofia Kosak-Szczuczka),¹¹ אשר לא רצתה להרחיק לכת ב, "פתרון הבעיה היהודית", ו, "מוכנה" היתה להסתפק בהרחקת יהודים ממקצועות חופשיים (בייחוד מרפואה וממשפטים). לדעתה, אנטישמיות נוצרית אגרסיבית מטילה פגם בעת ובעונה אחת גם באמונה דתית בכלל ובנצרות בפרט. הסופרת קוסאק בתור פולניה קאתולית אדוקה, רוצה, קודם כל שיהודים ימירו את דתם. יהודי הוא גם כן אדם, ודמו של כריסטוס זורם בו ומתפקדים של הנוצרים לגאול יהודים מטעותם. האנטישמים כארשבסקי ובלוטניצקי (Ks. Fr. Blotnicki),¹² המתפלמסים עם הסופרת קוסאק, וטוענים שאינה מבינה את המשמעות הנוצרית האמיתית של, "ואהבת רעך וקרובך", המנוגדת להשקפה התלמודית-פרושית המרשחת. לדעתם, "בהקופתנו כאשר רודפים ומכים יהודים אין בכך משום סילוף דמותו של, אדוננו כריסטוס", ואין האנטישמיות ולו הקיצונית ביותר סותרת את הציווי הנוצרי של אהבת הזולת,¹³ כפי שרוח התקופה מחייבת". אומנם דבים מבין מנהיגי הרוחניים של הכנסייה מפחדים להטיף בפרהסיה לשנאת ישראל מעל במת הכנסייה, אך לדעת הכומר בלוטניצקי אין ברירה, "פתרון הבעיה היהודית" משלים את התורה הנוצרית המוסרית.

לדעת הכומר כארשבסקי, הרוחה את טיעוניה של הסופרת קוסאק, סכלנותם של הפולנים הנוצרים הגיעה לקיצה, היהודים מתעלמים מהעובדה שעד כה נהנו מיחס סובלני והכנסת-אזרחים נאותה, אולם לכשחצדק הנוצרי והלאומיות הפולנית הנוצרית יתעוררו יושמדו נזעים מעל פני האדמה כפי שלא קרה מאז קיומה של האנושות.¹⁴

לפי הכומר האנטישמי-גועני כארשבסקי משמעות, "הנהגת הסעיף הארי בפולין" היא בכך, שהוא מביא להתעלותו של הפולני תוך חידוש חייו הנוצריים וגאולתו מהקלקלה המוסרית של היהודים. הכומר המסית לשינאת יהודים, מאשים את

האנטישמיות הפולנית

היהודים שבכוונה חוללו את המשבר בעולם, כדי להרעיל את נשמותיהם של צעירים פולנים במהפכות ובקומוניזם. היהודים אונסים גזירות צעירות, רוצחים כהני דת נוצריים ומעלים באש כנסיות קתוליות שבספרד הנוצרית. הרפובליקנים שבספרד „קשורים בזקני ציון“. היהודים מעוררים בפולין פחד ואינצידנטים, התלהבותם המהפכנית דומה להתלהבות בני המזרח. חשיבתם, חוטמם ועיניהם מגעילים את הפולנים.

דוברי האנטישמיות הגזעית (כארשבסקי, בלוטניצקי וקובלינסקי) דוחים את רעיון ההתבוללות או המרת דתם של היהודים. הם רואים בהן דרכים מסוכנות עבור האומה הפולנית והכנסית הקתולית. ההתבוללות והמרת הדת לא ישנו את מידותיהם המנוונות, לפי נחונם מדעים שבידיהם ההבדל הגזעי בין הפולנים האריים לבין היהודים השמיים הוא בעיניהם תהום שאין לגשר עליה. יהודים שהמירו את דתם — קיבלו את האמונה הקתולית רק למראית עין, כדי להרוס את הכנסיה והמדינה הנוצרית מבפנים (טיעון של הפרוטוקולים).

בעתונים הקתוליים המופיעים בפוזנאן, קראקוב ווילנה וב„לוחות“ של האירגון האנטישמי הגזעני „הגנה עצמית של העם“ שהוזכרו לעיל¹³ מתפרסמות רשימות של יהודים שהתנצרו ושסור לקנות או לסכור לבתי-מסחר ולבתי-מלאכה שלהם. אלו משתמשות בציטוט מ„הכרית החדשה“ (לוקס, ט"ז, 13): „אין עבד אשר יוכל לעבוד שני אדונים, כי ישנא את האחד ויאהב את האחר או ידבק באחד ואת האחר יבזה. לא תוכלו לעבוד את האלוהים ואת המלך“. מודעות ענק מכריזות „אל תתחברו עם יהודים, כי גם כריסטוס משיחנו אוסר זאת“, „אסור לך להיחלשות ליהדות איש קריות איש הדמים“, „היזהרו מכלבים, היוהרו מפועלים יהודים וסוחרים רמאים!“.

מן הראוי להזכיר שבשנת 1934 נסל על עצמו מיסדר הפראנציסקאנים שבפולין Niepokolanowa משימה קתולית מיוחדת: הוצאת יומון הכנסיה הפולנית בשביל דלת העם ושמו „יומון קטן“ (Maly Dziennik). מחירו היה כמחצית מחירו של עתון יומי אחר והיה עורך בלשון פשוטה, המלא מדי יום ביומו שבחים לנפלאות הכנסיה הקתולית, והצטיין בשינאת יהודים והיתדות „אוייבה המורשת של הנצרות“, שינאה מן הסוג הגס והפרימיטיבי ביותר, ספוג ברוח ובנוסח „הפרוטוקולים של זקני ציון“. ה„יומון“ התאם לשיעור האינטליגנציה, שסיפורי הניסים של קדושי הכנסיה וסיפורים המעלילים על היהודים הם להם המצרך הרוחני העיקרי. תפוצת העתון האנטישמי המיליטאנטי הוה בשנים 1935—1938 נעה בין 600,000 עד 1,000,000 עותקים.¹⁴

בעמודיו של יומון זה נתפרסמו מאמרי שיטנה על היהודים מאת העורך וויצ'ק (O. Marian Wójcik), אב מינור הפראנציסקאנים) ומאת מחברים אחרים. העורכים הירכו להעתיק בו מאמרים מהעיתונות האנטישמית הפולנית ובייחוד מן הגרסנית הנאצית „דר שטימר“ ו„דר אנגריף“. מקום רחב ניתן ב„יומון הקטן“ לידיעות מערייהשדה, שבהן „הקצו“ מעשים אכזריים של היהודים נגד הפולנים. העיתון ליבה עלילות דם ודימויים מיתולוגיים אחרים. בתור דוגמה, נציין חלקו של עתון

אנטישמי זה בהפצת עלילת הדם שבעיירה טרוסקולאס שליד צ'נסטוחובה הקათולית, שנרחשה בשנת 1936. לאחר שביונים אנטישמיים הטילו פצצה על בית הכנסת שבטרוסקולאס והחריבוהו כליל, הפיצה הכמורה הנוצרית שבמקום עלילת שקר נגד היהודים, שגנבו מהכנסייה שבטרוסקולאס את חשמישי הקדושה הנוצריים כ,בקמה" על הפצצה שהחריבה את בית הכנסת היהודי. העלילה שהופצה ביום השוק נתפשטה כהרף עין בקרב הפולנים ובמשך שמונה ימים ולילות אירגנו האיכרים פוגרום ביהודים.

לאחר זמן נתברר שה"גניבה" בוצעה על ידי האנדק הראדיקאלי מלינאצ'יק, חבר האגודה האנטישמית Bóg i Ojczyzna, שמטרתה לגרש את היהודים מפולין. עלילת שקר זו נוצלה היטב על ידי העתונות וה"ספרות" האנטישמית הנוצרית ובייחוד על ידי "היומון הקטן", שבגלל היקף תפוצתו בוודאי השאירה את רישומה. "היומון הקטן" העתיק מהעתונות הנאצית את ההאשמות, העלילות והכובים, למחרת, ליל הבדולח" שביריך השלישי (12 בנובמבר 1938) "ספר", "היומון הקטן" בדיוקנות ובנאמנות ומתוך שמחה לאיד את דברי "התלבויות" של קריון ראיון ברלין כיצד הרעלו באש מאות בתריכנסת יהודיים. דומה, שבתקופה זו ביטאון קאתולי אנטישמי זה היה בין הבודדים באירופה אשר לא גינה את אכזריותם של הנאצים ביחס ליהודים חסרי המגן שבגרמניה ובמקום זאת הביע "היומון הקטן" "השתתפותו בצערם של הגרמנים על הירצחו של השגריר פון ראת" והביע תקווה "שהקאנצל היטלר ינקוט קו תקיף כלפי היהודים המרצחים". בין עורכי הקבועים של "היומון הקטן" היה האב וויצק שהוכרנו לעיל ורוסקובסקי מבין מנהיגי האוגר. האנטישמירגועני.

בשנות השלושים המאוחרות יועד ל"יומון הקטן" תפקיד אנטישמי פוליטי וגועני מרכזי, ועל אף זאת הכנסייה הקאתולית הייתה במשך שנים רבות מודאגת, מהתפשטות התעמולה היהודית הקלוקלת, מעוצמת העיתונות היהודית והשפעתה הרעה. פרוס' כומר שבירסקי הוחר בהוצאתו בסני ועידת האגודות התיאולוגיות הקאתוליות, שנתיימה בקראקוב בשנת 1938, "שהיהודים בהשתלטותם על המדינות, ספריות ועיתונים יכולים בקלות להילחם בחברה הלא־יהודית. רבים מבין הקוראים הפולנים הנוצרים נושלים במלכודת ובייחוד הצלחתם רבה בעתון הספרותי Władomości Literackie וסופרים יהודים־מומרים מערערים את המשטר הנוצרי תוך הילון תודעתו הנוצרית של העם הפולני. שבירסקי השמיע אזהרה מעל במת הכינוס, שלפולין צפויה סכנה שבעוד 10-15 שנים לא ימצא אף עתון נוצרי ואף הוצאת ספרים קאתולית, מכיוון שלא תוכל להתחרות ביהודים.

מן הראוי לזכור, שטענות אלו הוטעמו בשעה שפולין יוצנה על ידי 50 עתונים קאתוליים בין 300 עתונים מהעולם הקאתולי שהשתתפו בתערוכה הבינלאומית של העתונות הקאתולית שנערכה בשנת 1936 בקריית הוואתיקאן.¹⁹

מראשית שנות השלושים החל בפולין להתבלט הפרלאט טרוצ'יאק (Ka. St. Trześciak) בפעילות אינטנסיבית כתועמלן האנטישמיות הפוליטית הנוצרית ומסוף 1934 כתועמלן האנטישמיות הנאצית הגוענית בשירות ה"ולטדינסט" מיסודו

של הקולונל פלישהאואר שבארפורט.²⁰ מה סוד הצלחת תעמולתו הקיצונית של טרוצ'יאק? מה תרומתו להתעצמותה של האנטישמיות הגזענית הפולנית?

האנטישמיות הגזענית, בדומה לאנטישמיות הפוליטית מלפני מלחמת העולם הראשונה, היא בעצם תנועה בינלאומית. על אף הקווים האופייניים לתנועה אנטי-יהודית שבכל ארץ וארץ ולמרות נסיבות מיוחדות הפעולות בהתהוותה ובקיומה בארצות שונות, קיים דמיון רב בטיעונים הרעיוניים והאידיאולוגיים, בדרכי התעמולה, בשיטות הפעולה הפוליטית ובאופיים של הסנהגונים. באנטישמיות הגזענית האנטיסבית של שנות השלושים ניכרת השפעת הגומלין שבין התנועה האנטישמית הגרמנית והצרפתית על זו שבפולין.

בשנים 1932—1934 היה הכומר טרוצ'יאק בין הדוברים הראשיים של שינאת ישראל הארסית ועיקר טיעוניו מרוכזים בספרו, "המשיחיות והבעיה היהודית".²¹ אשר הופיע במספר מהדורות בשנת 1934. המוטו לספר "שיטנה זה לקוח מנאומו של ג. סוקולוב ברארשה שבין דבריו אמר: „כולנו מצפים למשיח" (מובאה סתמית זו הוצאה מהקונטקסט שלה מהעתון „דער מאמענט" מ' 17 בדצמבר 1933).

טרוצ'יאק טוען, שאותה „ציפיה לימות משיח" מהווה גורם המפעיל ומחזיק את היהודים מאז גלות בבל, אך בניגוד לנוצרים, השואפים ל„ימות המשיח" לשם מלכות השמים, שואפים היהודים להשתלטות ארצית וחמרנית על העולם. משיחיות יהודית זו אופיינית הן לעבר, ואפילו לעבר הרחוק כשספגו השפעות, והן להווה. התינוה שלו היתה, כי הדת היהודית מעצם מהותה היא רעיון משיחי והמסקנה המיידית מכך היא שתאוות ההשתלטות על העולם קיבלה השראתה מהדת.²² הפרלאט טרוצ'יאק אסנם „מסתמך" על מחקריהם של ההיסטוריונים היהודיים באלאבאן וגרן, כדי „להוכיח" ששאיפת היהודים להשתלט על העולם היא לא רק בימי שבטאי צבי ועקב פראנק שבחר בפולין הנוצרית כמדינה יהודית; גם הניינט של יהודי ארצות הברית רוצה בהשתלטות על פולין. את היהודים הציג כמושכי החוטאים מאחורי אילי הכספים הבינלאומיים, המצוניינים במלחמה בין המדינות הנוצריות למען יוכלו לגרוף רווחים.²³

להלן עובר טרוצ'יאק לדון ברוח המהפכנית שביהדות, בקשר היהודי-מאסוני קומוניסטי. כמו שתבולשביקים קיבלו כספים מן הבנקאי היהודי האמריקאי יעקב שיף כדי לבצע את המהפכה, כך גם הקומוניסטים היהודים בפולין מקווים שבעזרת מענקים של יהדות ארצות-הברית יצליחו במהפכה יהודית-מאסונית ובולשביסטית בפולין. טרוצ'יאק רואה את היטלר²⁴ כצלבן נוצרי, כ„מטה זעם נגד הבולשביזם, יצירתם של היהודים. היטלר הוא „מגן הציביליזאציה הנוצרית שבמערב". לשווא מנסים היהודים לגרור את פולין הקאתולית ל„מלחמת היהודים" נגד גרמניה הנאצית ולשווא מתאמצת העתונות היהודית ביצירת „סכנה משותפת הצפויה ליהודים ולפולנים מהנאצים"; להיפך, אין שני להיטלר הנאמן והעקיב במלחמתו ביהודים ובכך הוא גם מסייע לפתרון „בעיית היהודים" שבפולין הנוצרית.

הכומר לא הסתפק בטחינת טיעוניהם של קודמיו ובספרו זה הביא טרוצ'יאק טיעון „מקורי", הוא תוקף את איינשטיין: „האמת היא שהוא (איינשטיין) יהודי

קוסמופוליט, אשר כדרך רבים מבני דתו אינו מייחס כל חשיבות לרעיון המולדת, ולאחר שנמלט מגרמניה לאמריקה, כיוון שהינו ארייבה המושבע של פולין, מצא לנכון להצדיק את מדיניות החוץ של היטלר בשאלת פומרון והפרוודור". על כן טענתו היא, שהקוסמופוליטיות היהודית (איינשטיין) משרתת את מגמת השתלטות היהודים על המדינות הנוצריות.

לתעמולת טרוצ'יאק היה כוח משיכה רב (משנת 1936 יצאו שלוש מהדורות מספרו האנטישמי ה"פירוש לפרוטוקולים של זקני ציון" ושם ספרו "התוכנית המדיניות העולמית של היהדות", אשר יצא לאור בהוצאת ספרים מכובדת, גבטהר אט וולף" שבווארשה.²² אין זה מפתיע שטרוצ'יאק הצליח בתעמולתו. הרקע: שוביניזם לאומני גואה, הסכם היטלר-פילסודסקי משנת 1934 ובסיונות להתקרבות והידוק היחסים בין שתי הממשלות עד שבשנת 1935 הושגה בין פולין לבין גרמניה הנאצית "תמימות דעים מרחיקה לכת". מדיניות פילסודסקי ובייחוד של שר החוץ, הקולוגל בק, היתה בנויה על יסוד של שחצנות לאומנית, יהירות והפרזה חורצת גורל בהערכת כוחה של פולין והמעטה חורצת גורל בסכנה הצפויה לה מגרמניה ומהתעמולה הנאציונאל-סוציאליסטית.

אם נפשיט מרעיונותיו של הפרלאט טרוצ'יאק את מחלוצותיהם התיאולוגיות אפשר להעמיד את כולם על יסוד אחד והוא: היהדות משחיתה את הנצרות. המודרניזם היהודי בספרות ובאמנות הוא פרי תחבולות שבעזרתן באים היהודים להשתלט על פולין. בספרו "התוכנית של המדיניות העולמית"²³ ביקש טרוצ'יאק להוכיח שהדמוקראטיה היהודית היא למעשה שליטתם החשאית של היהודים. היהודים הם ירומי וטנהלי אגודות הסתרים למיניהן, כביטוי להסברת התעלומה כיצד הצליחו יהודים גרדסים ושנואים לבצע את זמנם. דפוס מחשבה אחד לאנטישמי קיצוני זה, "היהודים מהווים את הניגוד לנוצרים וכיניהם רובצת תהום". הוא מזכיר את האפיפיור פיוס החמישי, אשר בשנת 1568 גירש בהחלטות את יהודי מדינת דוואתיקאן, כמרכן את האפיפיור ליאו השלישי-עשר שהכריז מלחמה נגד "הבונים החופשיים" — המאסונים — היהודים שבאיטליה. עתה מצווים הקאתולים שבפולין להילחם עד הסוף באגודות הסתר היהודיות, ותברירה היא או שהקונספיראציה היהודית הבינלאומית תוכה ותיהרס או שפולין הקאתולית תיעלם. מוכרחים לאזור עוז ולקרוא מלחמה על תורת הסוד היהודית-המאסונית.

הכומר מצטדק על כך שאומנם, "תפקידו אינו פופולארי" והוא חייב לגלות את "האמת" לעם הפולני כדי למנוע אסון... לאור מצבה החמור של המדינה דרוש עתה "גם על הויסלה" שני. הדורות הבאים שבפולין צריכים להיות, "משוחררים" מהנטל הכבד והעומס הרב של "הבעיה היהודית", מי אשר אינו רוצה להגר ולנדוד ממולדתו הפולנית ולהתגונן בניכר, חייב להירתם למלחמה "יהודית-פולנית" זו, למען "טיהורה" של הארץ, המיוהרת, אחרת — פולין תחדל להתקיים.

זיקת הגומלין בין עמדתו האנטישמית הפוליטית השורשית שבפולין לבין חלקו של טרוצ'יאק בהפצת האנטישמיות הגזענית הנאצית בזיהוהו בין פעילי ה"גלטיניסט" שבראשות פליישהאואר ניתן למצוא בספרו אשר יצא לאור בשנת 1938 ושמו

התלמוד אודות הגויים ושאלת היהודים".²² בספרו זה מכרך הפרלאט טרזצ'יסק את ה"פיהרר" היטלר על זכויותיו כפתרון הבעיה היהודית, "הרעה החולה המכרסמת באיבריה החיוניים של גרמניה". פעולותיו של היטלר הן בהתאם לאנציקליקות האפיפיוריות ובהתאם לדוקטרינות של אבות הכנסייה הקתולית. לדעתו, היטלר לא היה מקורי בנידון זה, הוא מחקה את חכמי התלמוד שקבעו נורמות התנהגות של היהודים ביחס לסביבתם הלא-יהודית—גויית. היהודים גם הקדימו את הנאצים שבגרמניה כהנהגת "פאראנראף ארי", למשל: היהודים הקימו בשנות העשרים "אגודת מורים עבריים בפולין", "אגודה להרבות יהודית בפולין", "יכנה" ועוד, וטרזצ'יסק שואל: מדוע אסור לפולנים הנוצרים לקיים אגודות ואירגונים אריים אקקלוסיביים להם בלבד?

הכומר מוסיף: ב"חדרים" וב"ישיבות" הנהיגו היהודים נומרוס קלוס וילדים וצעירים נוצרים אינם לומדים שם. מדוע מותר ליהודים לנהוג כך בפולנים, וכאשר הנוצרים נוהגים כך — היהודים מרעישים עולמות?

בתור, התגוננות "האוכלוסיה הפולנית-נוצרית הוא מציע, "לקס טרזצ'יסק" (Lex Trzeciak): הנהגת שינוי השמות הפרטיים ושמות המשפחה הפולניים אותם נושאים יהודים ומומרים (עד דור רביעי). עליהם לחזור לשמותיהם היהודיים הקודמים.

בשנת 1935, כאשר לפולין היה יסוד נרחב לחשוש מפני כוונותיה התוקפניות של גרמניה הנאצית, מזהיר האנטישמי הגזעני טרזצ'יסק את הציבוריות הפולנית מפני הפיכה יהודית-קומוניסטית צפויה. ובפרק, "היהודי מפני מוסדות האסתרקות",²³ הספוג אנטישמיות מינית, הוא "מגלה" שאותן נשים יהודיות, ה"אסתרקות" בעלות העיניים השטניות, מפתות קציני צבא פולניים ולוטשות עיניהן אל מנהיגי ומעצבי מדיניות החוץ והבטחון של פולין, בכדי שיגלו להן את סודות המדינה והצבא הפולני. טרזצ'יסק קורא: קצין פולני או סקיד בכיר של המדינה חייב לבחור בין המישרה (התיק) לבין האהובה-הפילגש היהודית (רביקה) (Teka albo Rebeka), וזאת מסיים בקריאה דראמטית: "התעוררי פולין! אחרת יורום דם נוצרי בכיבים ובייתוד דמם של ילדים נוצריים מסכנים". טרזצ'יסק גם לועג לפחדנותם של היהודים המשרתים בצבא פולין. הם עורקים מהקסרקטינים ומערערים את ערכי האומץ והגבורה של הפולנים. הם רוצים להרוויח מהמלחמות. הצבא הפולני יתחוק ברגע שיתחזר מ"יהודונים" אלה. היהודים חייבים להסתלק מרצונם מפולין, מכיון שפולין וגרמניה צריכות להוות מחסום נגד רוסיה בולשביסטית-יהודית.²⁴

מן הראוי להוסיף, שכתב העתון של גרינג ("ידידה המושבע" של פולין) בוצרשה — ("נאצינאל צייטונג", אָסֶן), אשר "כיסה" את הרצאותיו, מוסיף: החוזה טרזצ'יסק קרא למאזיניו למלחמה טוטאלית נגד העם היהודי. לשם כך דרושה חזית בינלאומית ובתור תפקידו הנעלה ביותר רואה טרזצ'יסק בהקמת מצבת-זכרון ליהודי האחרון שיגורש מפולין לאי בודד, הרחק מאירופה.

בספריו המרובים העוסקים ב"בעיה היהודית" מתגלה האנטישמי טרזצ'יסק בתור, "ידען ביהדות" פיסטני שהאמין בהבלים, אותם העלה בספריו ובפאמפלטם

המרוכבים. כאמור, הוא לא היה מקורי בטעונו האנטישמיים, ועוד בשנים קודמות הפכו אלה גורמים בעתונות האנטישמית הראדיקאלית הפולנית. אולם, בתנאים המיוחדים של השנים 1935–1939 הפכו רעיונותיו של טרוצ'יאק למסוכנים בדרך המעשית המפחידה שבה ניגשו האנטישמים הפולנים הגזענים לתרגם רעיונות אלה לכלל מציאות.

פלישהאואר הנאצי, עורך הביולטין של ה„נלטינגסט“, כותב בשנת 1936 אודות טרוצ'יאק: ¹¹ „הכומר הפולני מכיר היטב את ספרות היהודים: תנ"ך, תלמוד ומדרשים; לכן מובנת חרדתם של יהודי פולין, אשר שרויים בחד מהידע היסודי והמעמיק של הכומר הפולני האמיץ והאציל הזה. ועורך ה„נלטינגסט“ מוסיף: „אנו מודים לחבר המכון, ארישר נלטינגסט“ (Arischer Weltdienst) עבור הנחתו האמיצה, התקיפה והנברית על האינטרסים האריים שבמדינת פולין. תקוותו של ארישר נלטינגסט הוא שיצטרפו מאות לוחמים אמיצים אידיאיים מסוגו של ד"ר טרוצ'יאק“.

הדברים שהורכרו לעיל קשורים בעדות שמסר טרוצ'יאק ב־5 במרס 1936 בתור אקספרט „מומחה“ בוועדה הרשמית שהוקמה בסיים הפולני ל„ענייני השחיטה יהודית“ לפי הצעתה ה„הומאניטארית“ של הגב' פריסטורובה.¹² האנטישמית פריסטורובה הציעה לאסור את השחיטה היהודית מטעמים הומאניטאריים הגורמת, לדעתה, יסורים לבהמה. הכומר טרוצ'יאק, לפי כתב ה„נלטינגסט“ שבווארשה, „הוא מהאישים הפולניים המרכזיים במלחמה בעניין איסור השחיטה היהודית ואין במדינה זו קאטולי ארי הבקי ביהדות כמותי“. טרוצ'יאק ב„עדותו“ טען שהמלחמה בשחיטה היהודית היא מלחמה בבארבאריה ואסור ליהודים „לענות“ בהמות מסכנות, בעלי־חיים שהם בראי אלוהים. לא ייתכן שפולין, כמדינה נוצרית, תיענה לשוחטים היהודיים ותכיר בהם בתור פקדי המדינה, אשר יוכלו להשתלט עליה מבפנים ולהרסה. הפיראט האנטישמי קרא ליהודים „גבונים“ לשתף־פעולה עם הסיים הפולני בחקיקת החוק החשוב לעתידה של המדינה.

הרוב שבועדת הסיים הפולני קיבל את נימוקיו של טרוצ'יאק, שנכללו בסיכומי הוועדה בהצעתה לסיים בדבר חוק איסור השחיטה. ראוי לציין שהכומר האנטישמי בהושעותיו ובכתביו האנטייהודיים לא התיימר להיות דובר הרשמי של הכנסיה הקאטולית הפולנית. מאידך גיסא, התיאורכיה הכנסייתית לא אורה עז להסתייג מאנטישמיותו הגזענית ושירותיו המרובים עבור גרמניה הנאצית. עובדה זו הקלה עליו לשכנע חוגים רחבים, כי קולו הוא אכן קולה של הכנסיה הנוצרית.

מה היתה תגובת העתונות היהודית והציבוריות היהודית לתעמולתו האנטישמית של הכומר טרוצ'יאק? לדעתו של ד"ר י. טהון, ממנהיגי יהדות פולין,¹³ הטרורצ'יאקים למיניהם הם בתקופה זו אויביה המסוכנים ביותר של יהדות פולין. אנטישמים אלה מפיצים „השכלה“ אנטישמית מיליטאנטית נוצרית וגזענית בעריה ובעיירותיה של פולין. אמנותו של טרוצ'יאק בייפודו, בהשגחה, הביאה אותו למסע אנטישמי שהו דורות רבים לא ידעו יהודי פולין כמותו. השיגאה ליהודים נסכה על אנטישמים מסוגו של טרוצ'יאק שיסרו. הכומר מעמיד פנים כבקי בספרות ישראל ומתחמק על

מובאות ומקורות ייחודיים, קהל מאזיניו וקוראיו מתפעל מ„בקאותו“ ומאמינים לכל מילה שלו. ספריהשיטנה הפופולאריים שלו תופצו בהצלחה רבה, לא רק קנו אותם אלא קראו בהם ונהפכו מאמינים קנאים ל„תורתו“. לדעת ד"ר י. טהון הערה מלגלגת ומזלזלת ב„מוסחיותו ביהדות“ ובכוחו העיוני של טרוצ'יסק אינה מספקת, ויש לדחות את התקפותיו האנטייהודיות בתבונה. לדעת ד"ר י. טהון, כומר אנטישמי זה דווקא מגלמים את הטראגדיה של יהודי פולין, משום שהם חסריישיע בהתגוננותם מול היסטריה ובאקאנאליה אנטייהודית השוטפת עתה את פולין. במידה וישיבו לתועמלנים מסוגו של טרוצ'יסק כיאה לו, עלולות לצמוח תוצאות לגבי עתידו של הקיבוץ היהודי שבפולין.

מן הראוי לציין, שהתגוננות היהודית נגד התעמולה האנטישמית התנהלה במישור הפוליטי ציבורי-פארלמנטארי ובמישור הפובליציסטיספרותי. טענת טהון היא, שאין האפולוגטיקה היהודית קולעת ואין לה כלל השפעה על ציבור קוראיו ומאזיניו של כומר אנטישמי זה. לשומעיו ולקוראיו הקנאים כלל לא חשוב, שכמקור למאמרו האנטישמי של טרוצ'יסק שנקב בשמו של ספר יהודי משמשות מלים שניטלו מהקשרן וזויפו במזיד. וטהון מסיים בפסימיות: לדאבון לבנו איננו יכולים לעשות מאומה נגד הטרז'יסקים המסיתים בארסיות נגד יהודים. שינאת ישראל הדתית המסורתית היתה ראציונאלית נוסח המן שאמר „ודתיהם שונות“ ואילו היום לאסוננו האנטישמיות המודרנית הגזענית היא איראציונאלית. מי יודע כמה דורות יוסיפו בפולין לצטט את תורת טרוצ'יסק בתורת „הלכה פסוקה“!

בשנת 1937 עוסק א. מ. הארטגלאס בנושא תגובתם והתגוננותם של יהודי פולין. הוא אינו רואה תוצאות כלשהן לסלחמתם של יהודי פולין בנחשול האנטישמי החריף.⁴⁴ לספרות האפולוגטית היהודית והלא-יהודית מיגבלות רבות והשפעתה אפסית. הטראגי בדבר הוא, שכותבי הפולמוס נגד ספריו, מאמריו וגאומיו של טרוצ'יסק נתפסו לאשליה וציפו שיעלה בידם לרסן אותו, אך התאכזבו. הארטגלאס מזכיר, בזעם איך-אונים, שתעמולתם הארסית של טרוצ'יסק וכארטבסקי ודומיהם נועדה לציבור פרימיטיבי וגס, מטרתם להוסיף „נימוקים“ להצדקת רדיפות אלימות נגד היהודים. ספרות זו נועדה לעורר את האינסטינקטים האפלים של פולנים מוסתים שבערים ובכפרים. הארטגלאס מפקפק בתוצאות של מסע ההסברה שערך התיאולוג הקאתולי פרופ' ט. ואדרצקי,⁴⁵ המתפלמס בחריפות בעליפה ובכתב עם דוברי אנטישמיות אלה, אשר רואים בו „ויטק של היהודים“ ש„מכר“ את עצמו לבעלי הון היהודים. כשלון מסע ההסברה שהתנהל על-ידי יהודים ולא-יהודים כאחד העכיר את רוחו של הארטגלאס.

בשנים 1936–1938 ערך הכומר טרוצ'יסק מסע הרצאות-תעמולה אנטישמית נרחב על פני פולין המאוכלסות יהודים רבים. הופעתו היתה תיאטראלית. לבוש גלימת פרלאט ועל חוהו צלב, הירצה בפני קהל שומעים שמילא את האולמות.⁴⁶ לאחר הרצאותיו היו מקרים של מחומות אנטייהודיות. המקרה החמור ביותר קרה בלודז' ב־31 בינואר 1937. לאחר ההרצאה השתולל תפוצה השיכור אנצ'יסק ברחובות העיר ורצה באכזריות בגרון את עוברי-האורח היהודי בלמגר.⁴⁷ בשני

נושאים עסק טרזצ'יסק בהרצאותיו: (1) „הבעיה היהודית והמוסר הנוצרי“; (2) „הבעיה היהודית בפולין“. בפתח הרצאתו בעיר גרודנה² דחה את „התערבות“ „הליגה הצרפתית להגנת זכויות היהודים“. ברוב גריבותו הוא מוכן, יחד עם העם הפולני, למסור לצרפתים „רחמנים“ אלה את ארבעה מיליון יהודי פולין בתור „שיי“ חנם. פולין מתפוצצת מהכמות המבהילה של יהודים. ברחוב נאלבקי שבוארשה מצויים יותר יהודים מאשר בכל אוסטראליה. טרזצ'יסק השתדל להתניף לפשוטי העם באומרו: „אדוננו כריסטוס כה כועס על היהודים עד שהם נעשים גרושים יותר ויותר ככל שנוטים חסד אליהם, לכן יש לסלק אותם החוצה“. בין דברי הסתתו הזכיר, שבשעת התייצבות משלחת של רבנים בראשות ה„רבי“ (בלעג: Rebe) טהון אצל הפרימאט החשמן הלונד, בכדי שיתערב למען היהודים, פנה טהון לרבנים: „מהרו לטהר את עצמכם במקוהו“ וירק בצאתו מחדרו של כבוד החשמן...

עקב שיקולים פוליטיים פנה הפרלאט בהרצאותיו למאזינים שעל אף ההתנהגות „הפרובוקטיבית“ של היהודים (טיעון נאצי גדוש), אל להם להגיב בפוגרומים אנטי-יהודיים, שכן מהוורות היו לו הסכנות בפוגרומים. מצד אחד יחזקו את היהודים ומצד שני יכתימו את פולין הנוצרית בעיני העולם. טרזצ'יסק מבסס טיעונו על מובאה ממאמרו של כורש אדלר (מנהיג „אמריקן ביזאיש קומיטי“), הרואה כאסון את המתרחש עתה בגרמניה, „כאשר היטלר אינו רודף את היהודים, לדעת הכומר, מדיניות ה„אולקש“ (Owszem) של ראש ממשלת פולין סקלאדקובסקי מכריח את היהודים להימלט מרצונם מפולין למאדאגאסקאר.

את הרצאותיו בנושא „הבעיה היהודית בפולין“ הוא פותח במובאה מנאומו של י. גרינבוים: „העם היהודי שבגולה חולה“, על כן יש לפכח את העם הפולני ולעוררו לכידוד היהודים, המדביקים את הפולנים בנגיף המהפכנות. למדינה בעיות רבות ואילו „המאסרה“ היהודית היא המסוכנת ביותר. היא הורסת את האומה!

לאחרונה קנו היהודים שבגאליציה כשליש מאדמות האיכרים הפולניים ויהודים אלה המציאו את „הבעיה האגרארית הפולנית“, בדומה לקומוניזם, תוך כדי עישוק ונישול האיכרים מנושקיהם.

עיקרון חשוב של המוסר הנוצרי „אהוב את היהודי כקרוב“, אך היום עם השתוללות היהודים: „קנה ומסור רק אצל נוצרי שהוא כמוך“. זוהי אחת הדרכים ל„פתרון הבעיה היהודית“. בפנותו לגושים המאוינות לו קרא: „אשה נוצרית פולנית אשר קונה אצל סוחר יהודי צריך להכתימה בתור Ciotka Żydowska („רודת יהודית“) וכאשר תבקש מחילה מהכומר אסור לו להיענות לתחנוניה, ובוגדת זו לאחר-מכן תרוץ ברגל אל הבישוף שבווילנה... „שיא“ בהרצאתו היוות טקס השבעת מאזיניו שבאולם במועליד, כאשר כולם נשבעים להפסיק לקיים קשרים עם רופא יהודי, עורך-דין וסוחר יהודיים...

עלימנט לשלח את דמיונם של באי הרצאותיו הוא מזכיר ש„בני שטן“ אלה העלו באש עשרים אלף כנסיות נוצריות שבמקסיקו ובספרד הקאתוליות, וברוסיה רצחו שישה-עשר אלף גוירים ואנסו גוירות. לפנינו צירוף מזור של התעמולה

האנטישמיות הנוצרית, "השורשית" ושל התעמולה האנטישמית הגזענית נוסח גבלס—טרייכר.

טרוציאק הביא בפני מאזיניו סיפורי בדים על אחדות צעירים יהודים, האורבים שעות על שעות ומתעללים בבתולות פולניות; שבאוסטרולנקו נמצאה לפני זמנךמה גזייתו של הילד הנוצרי יוזי קראסנובסקי; שעוררדין יהודי קרא ליהודים לשרוף את כל הכנסיות הנוצריות שבעיר קראקוב. בהקשר לכך הוזכר בהרצאותיו את האנציקליקה של האפיפיור בנדיקט הארבעה עשר, שהוצאה בשנת 1751, בה פנה האפיפיור נגד השתלטותם של יהודי פולין על הנוצרים הנעשקים עליהם. טרוציאק עשה פירסום נרחב לאנציקליקה ש"נשכחה" בינתיים. לפנינו גם כאן מסתוריות אפופה בדומה ל"פרוטוקולים". הנומר מצטער גם שלפי שעה לא יצא האפיפיור פיוס האחד עשר בבזל דומה, שבוודאי היתה מסייעת לפתרון, "הבעיה היהודית".

הפרלאט הרבה להשמיע את הרצאותיו האנטישמיות אף בקרב קציני הצבא הפולני³⁹ במועדונייהם ובקרקטינים. טרוציאק עסק אף בבעיות אקטואליות של פולין, כגון: הנהגת ספסלי הגיטו באוניברסיטאות פולין. כמאמרו בעתון האנטישמי A.B.C.⁴⁰ בימים ההם של ההסתה הפרועה של שנת 1937, מסביר הכומר, שזו שעת הכושר, שיש להשתמש בה כדי, לטהר את האוניברסיטאות הפולניות ולשחרר אותן משלטון יהודי; מוטב שהיהודים יבטלו קודם את, ספסלי הגיטו של, "עזרת הנשים" שבבתי הכנסת היהודיים. טרוציאק מצטט מדברי אורי צבי גרינברג, לפיו: "היהודים הם עם חולה אשר מצץ ומצץ ומשחית את האוויר...", ואף מביא פסוק מ"הברית החדשה" (יוחנן, ח', 44): "ואתם מן אביכם השטן ולעשות את תאוות אביכם הפצתם. הוא רוצח נפש היה". מסתגנו לכן, שמוצדקת הנהגת ספסלי גיטו באוניברסיטאות, משום שהיהודים הם בני השטן; ותעיד על כך העובדה הסטטיסטית, שבבתי המספס בוואריה היו בשנת 1936 87.5% יהודים בין הנידונים על מעשים פליליים.

תרוטתו הגדולה ביותר של טרוציאק להתחדת האנטישמיות הנאצית הגרמנית בשנים 1935—1939 היתה בפירסום חיבוריו, המפרשים ומבארים את, הפרוטוקולים של זקני ציון⁴¹ ובשירותיו המרובים למען ה"נלטידינסט" בפולין ובארפורט שבגרמניה מיסודו של הקולונל בדימוס אולריך פליישהאואר.⁴² כפי שצינו לעיל, זכו, הפרוטוקולים בשנים 1935—1939 לתפוצה שעלתה בהרבה על התפוצה בשנים 1924—1920 (הגל הראשון). בתקופה זו נועד השימוש ב"פרוטוקולים" לתעדיק את משטר האפליה ואנטייהודית ורדיפות יהודי פולין. הם היוו חלק נכבד מכלי נשקו הרוחניים של כל פולני אנטישמי. בשנים אלו רבו הציטוטים מ"הפרוטוקולים" בנאומו חברי מועצות העיריות מן המפלגה הלאומנית האנדרקית ובנאומו הסניגוריה של עורכי הדין האנדרקיים במשפטים הקשורים למהומות ולפוגרומים האנטי יהודיים. מבין, חידושינו של טרוציאק במהדורות, הפרוטוקולים של, יש להזכיר תירגומה לפולנית של, "דרשת הרב" בצירוף מבוא,⁴³ הטוען, ש"לפנינו" מצע היהודים, שנשא אותו הרב ג'והן רדקליף בבית הקברות ("בית החיים") היהודי

בפראג, כעין דמות מיסתורית של „נשיא הגולה“ היהודי, לפיו: המאה הטרובה תהא של עושר וזהב ועוצמה גדולה...

המטיף החשוב לאותנטיות „הפרוטוקולים“ טען בספרו „התוכנית של המדיניות העולמית היהודית“, שיצא לאור בשנת 1936 בשלוש מהדורות בזו אחר זו, שלדעתו זוהי יצירה ציונית, שחברה עלידי אשר גינזבורג (אחד העם) ונשלחה לקונגרס הציוני הראשון בבאזל בשנת 1897. לפנינו דעה המנוגדת לגרסה, שהובאה במהדורה הפולנית של „הפרוטוקולים“ משנת 1923, לפיה „הפרוטוקולים“ נגנבו מדירתו של הרצל שבוינה. חיוק לדעתו מוצא הכומר האנטישמי במאמר של היהודי הרומני ראואג Ravage בכתב-העת הניו-יורקי Century Magazin משנת 1928 והעותק היחידי „גרש“ עלידי ה„ולטדינסט“ שבארפורט.

בשנת משפט ברן שעסק בפרשת זיוף „הפרוטוקולים“, נתבקש הכומר עלידי ה„בוס“ פליישהאואר להכין בדחופות דברי עדות מגומקים בקשר לאותנטיות „הפרוטוקולים“. טרוצ'יאק במבוא לספרו „התוכנית היהודית“⁴¹ מציין ש„לצורך עמדתו לרשותו למיטמה זו שבעה ימים בלבד ובדחופות העביר לארפורט תקציר עדותו שהופיעה בגרמנית ב„מיסמכי“ פליישהאואר ל„פרוטוקולים“ בשנת 1935 בארפורט.“

טרוצ'יאק טוען לאותנטיות „הפרוטוקולים“ על סמך חומר שהגיע לידי מספריית הקונגרס האמריקאי ובדרך-לא-דרך הגיע אליו. לדעת טרוצ'יאק נעשה עוול לנאשמי משפט ברן והוא מצטט מהחלטות הקונגרס הציוני הי"ח בפראג, לפיהן ניתן ללמוד על אותנטיות „הפרוטוקולים“. בדבר אחד הוא משוכנע, שאף יהודי לא יעז להעיד במשפט כזה נגד האינטרסים של „הקשר היהודי העולמי“, ואישור לדבריו הוא מוצא בגורל הטראגי של אחד מ„הכמי ציון“ חיים ארלוזורוב, שנרצח בגלל האשמה שהוטחה נגדו ב„בוגד“, בשעה שתיכנן בערמומיות לרקום „קשר“ עם היטלר, שבסופו של הדבר היה למען „זקני ציון“. טרוצ'יאק דחה בתוקף את קביעת השופט הסווייצי מאיר בפסק-דין, האומר „לא ירחק היום ואיש לא יאמין עוד, שכתריסר משפטים מלומדים הקדישו ארבעה-עשר ימים תמימים בחיטוט בפרשת זיוף, שהיא מעשה הבלים.“⁴²

בשנים 1935–1939 שירתו זביגניב קראסנוסקי וטרוצ'יאק בתור חוקרים „שקדנים ב„ולטדינסט“, המכון הארי של קצין הצבא הגרמני אולריך פון פליישהאואר שלאחר מלחמת-העולם הראשונה. האירגון Arischer Weltdienst קבע לעצמו כמטרה להפיץ את האידאולוגיה האנטישמית ולהקים אינטרנאציונאל אנטישמי. באירגון השההפו סיעות ומפלגות פאשיסטיות מרחבי אירופה, ולתם שלח המכון של פליישהאואר את פירסומיו, כולל את הביולטין הקבוע בשם Weltdienst, שיצא לאור בפולנית משנת 1936.

לפי מחקרו של בוגדי,⁴³ כותב טרטלי במכתבו מברן מן ה-19 בדצמבר 1935 אל פליישהאואר בין יתר דבריו: „אתמול הוזמנתי לקונסולית הפולנית שבברן וי. מושצ'אקי (בנו של נשיא פולין Mościcki Ignacy) ביקש ממני לשלוח אל אביו

העתק מצדו של המוסמך הכומר טרזצ'יאק על אותנטיות, הפרוטוקולים שבמשפט ברן. כמובן ביקשני לשלוח לאביו חומר אחר שיצא לאור על ידי הוצאת הספרים שבארפורט. נוסף על כך ביקשני לשלוח בקבוצות לקונסוליה הפולנית שבברן, Alpenstrasse 17, את הבולטין, "נלטינגסט" בשפה הגרמנית או הצרפתית. טדטלי הצטרף בפני הקונסול הפולני מוסיצקי, שאסור לו לשלוח חומר תעמולה כזה משווייץ הנייטרלית והבטחתי לו שאודיע על כך לממונים עליי. לדעתו, מוסיקי טדטלי, "אנשי הקונסוליה הפולנית שבברן, הם נחמדים וראויים לטיפולנו", הם במאה אחוז ציונים" (הם רוצים להיפטר מכל היהודים).

תעמולתו האנטישמית של פליישהאואר, באמצעות הכומר טרזצ'יאק, נקלטה בפולין היטב. המכון ל"מחקר בשאלה היהודית" שבארפורט, ה"נלטינגסט", סיפק לכומר האנטישמי "סקורות" — קטעים מעיתונות יהודית שבפולין העוסקים בחייו ובבעיותיו של הקיבוץ היהודי שבפולין. דומה, שהעיתונאים היהודיים כלל לא ידעו, כיצד "המכון שהיה לו ספריה משלו, שלדברי מנהליו גורדה לאסוף, את כל החומר שהיה צורך בו לשם המאבק הדרוש עם יהדות העולם בכלל ועם יהדות פולין בפרט לפי טענת טרזצ'יאק", שואב את, הוכחותיו" האנטייהודיות מהכרוניקה היומיומית על חיי היהודים בערים ובעיירות פולין, ממאמרים ונאומים של מנהיגים ציוניים ויהודיים, אשר, "נותחו ושופצו" על ידי מוסיקי של פליישהאואר שביניהם נמצאו יהודים שתתנצרו מפולין, אשר לפי דבריו פליישהאואר עומד לרשותו, "כוח עבודה וול" הפועל מתוך גישה אידיאולוגית. המכון של פליישהאואר פירסם בבולטין ה"נלטינגסט" חומר אנטישמי שנאסף בידי אנשיו בפולין תוך עיבוד, "מדעי" בצירוף שפע ציטטאות החל ממארכס וכלה בסטיפן וייז וטוהן.

הקשר של טרזצ'יאק ודומיו ל"נלטינגסט" הפך לצינור ראשי להצהרות נאמנות הן לדרך הנאצית והן לקבלת חומר והשראה לפעולות אנטישמיות נאציות בפולין. בעקבות הדיווחים בעתונות הצרפתית אודות פעילות ה"נלטינגסט" במדינה זו כבאמצעות אירופה האחרות ובאינטנסיביות הפעילות בארצות הגובלות עם גרמניה¹⁰ התעוררה דאגה בעתונות היהודית ובציבוריות היהודית שבפולין.¹¹ העתון "אפוקה" (Epoka) מדצמבר 1937 מזכיר את גילויי העתון השווייצרי, "גוזה ציריך צייטונג", שלפיו "התחזית הלאומית" (איגוד נאצינאל-סוציאליסטי שווייצרי) ואדם בשם בוריס טדטלי קשורים עם הנסטאפו, עם רוזנברג שבמשרד החוץ הגרמני, ועם פליישהאואר שבארפורט. לפי ידיעה זו, אנשי ה"נלטינגסט" פועלים בארצות אירופה במחתרת ומרגלים לטובת גרמניה. הם מהווים את הגייס החמישי. העתון מזכיר שבפולין גייס ה"נלטינגסט" רוסים לבנים ופולנים שישרתו ויהיו ל"אחניהם ועיניהם" במדינה זו. העתון "אפוקה" מזכיר שבשנת 1935 ביקר בעיר לבוב בשליחות סודית של ה"נלטינגסט" אדם בשם דה פוטר,¹² שהגיע לפולין לשם auf einer polnischen Inspektoren reisen לצורך התססה אנטישמית. היה ידוע בעתונות היהודית שבפולין,¹³ כבארון גיאורג אנטון פון פוטר ממוצא הונגארי ובעל דרכון דיפלומאטי אוסטרי.

הכומר טרזצ'יאק זכה בעד שירותיו המרובים ל"נלטינגסט" ל"הערכה חמה" ב"פליקסר קאובאכט" ו"דר שטימק"ר". אלה ציינו: "לפנינו פולני בעל מחשבה

כנה, אמיצה ובריאה" שתורתו המעמיקה מכה שורשים בפולין, והוא עוסק בסמליות בהכוננת רגשות אנטישמיים שבאומלוסיה הפולנית לאפיקים פרוטנאציים.⁴⁴

בכינוס של האיגוד האנטייהודי העולמי שהתקיים בספטמבר 1934 בכריסל שבבלגיה הכריז טרוצ'יאק: „לגרמניה ולפולין אריב משותף שהוא היהדות הבינלאומית“.⁴⁵ וכמו כן בראיון שהעניק לעיתון האנטישמי האנדקי A.B.C. ב־15 באוקטובר 1937⁴⁶ לאחר השתתפותו בוועידה הבינלאומית של ה„גלטינסט“, שנערכה בספטמבר 1937. הפעם, בנגוד לדיונים החשאיים של ההתוועדויות בשנים הקודמות שנערכו בדלתיים סגורות, התראיין הכומר ברצון.

טרוצ'יאק תפס מקום מרכזי בוועידה זו, בתשמישו שתי הרצאות: (1) „הבעיה היהודית בפולין“; (2) „הבעיה היהודית בתארה של המוסר הנוצרי וחלקם של היהודים בניזון המוסרי“. פליישהאואר, בתור יושב־ראש הוועידה, קידם את פני הכומר בדברים „חמים“ וציין את פעולתו „המבורכת“ בפולין. בנושא הראשון טען הכומר, שאם פולין רוצה להציל את עצמה היא חייבת לגרש מהמדינה עד אחרון היהודים ולהגלותם לאי כורד, הרחק מאירופה הנוצרית. טרוצ'יאק הזהיר בדבריו את שלטונות פולין ש„אם חלילה, יתרככו וישאירו על אדמת פולין ולו יהודי אחד, מתוך רגשי רחמים – הרי תוך שנים ספורות – מיהודי אחד זה יתרבו מחדש ארבעה מיליון יהודונים“. לכשיגורש אחרון היהודים צריך יהיה לשרוף ולטחן אדמת טונאה זו ולהציב עליה פסל לכבוד „שיחרורה“ של פולין.⁴⁷

בפתח הרצאתו הזכיר את דברי סוכן „גלטינסט“ ביוון שבדו"ח לוועידה ציין: רשמית סתייחסת יוון ליהודיה כ„טובלגות“, כיוון שהיא משועבדת לבעלי הפינאנסים היהודים, אך בחיי היומיום מבכידה ממשלת יוון את עולה על יהודיה, כך שהם בורחים כ„עכברים“ מהמדינה. טרוצ'יאק הביע „תקווה“ שאף ממשלת סקלארקובסקי תלך בעקבות ממשלת יוון.

בהרצאתו השנייה, שנשא ב־2 בספטמבר בארפורט, הדגיש טרוצ'יאק שרדיפה יהודים אינה סותרת את המוסר הנוצרי, ולו ישו היה חי בתוכנו בודאי היה הוא בין ראשי האנטישמים שבימינו. יהודים אלה הורסים את כנסיותינו, את מינזרינו, המלחמה נגד היהודים אינה זכות בלבד, אלא חובתו הקדושה של כל נוצרי. וסיים בקריאה נרגשת: „אם ישו אלוהינו נלחם בקטאות נגד היהודים הנבונים, על אחת כמה וכמה עלינו החובב הזו“.

פליישהאואר, בסיכום „הדיון הקר“ בעקבות הרצאתו של טרוצ'יאק, הטיל על באי הכינוס לתרגם את הרצאתו „המאלפת“ של הכומר, כדי שההוצאה לאור ופירסום דבריו לא יתעכבו במדינות אירופה. האנטישמי הצרפתי אנרי קוסטון, שהשתתף בוועידה זו שבארפורט, פירסם באותה השנה (1937) בבית־ההוצאה L'Office de Propagande Nationale את הרצאתו של טרוצ'יאק בשם La Question Juive et nous Chrétiens וקרא לנוצרים שבכל מדינה להילחם בעקביות נגד המצור של היהודים.⁴⁸

הכומר טרוצ'יאק, שבונה בעתונות יהודי פולין „שטרייכר או פליישהאואר הפולני“ – ועשה כמיטב יכולתו להיות ראוי לתואר זה, תיכנן בשנת 1938⁴⁹ להקים בפולין, בעקבות גרמניה הנאצית, מכון „לחקר הבעיה היהודית“ בתגלתו

ובהשתתפותם הפעילה של עורכיהרין האנטישמיים קובאלסקי וורשצ'שבסקי, שיטמש כסניף של ה"גלטינסטי".

במקביל לפעילותו של הפרלאט האנטישמי עסקו בתעמולה אנטישמית גם אירגון, ההתגוננות העצמית של העם" (Samobrona Narodu) שבפוזנאן והאירגון האנטישמי, "האיגוד הפולני" (Związek Polski) שבווארשה. אלה היו מתחלפים בפירסומיהם האנטישמיים בפירסומיו האנטישמיים בפולנית ובגרמנית של ה"גלטינסטי". בפירסומיו האנטישמיים של "האיגוד הפולני" היה מופיע הוסר שהועתק לפולנית מתוך "דף שטירמר". ספרות זו היתה מבוקשת מאוד.

העתון הפולני הסוציאליסטי, "יומן עממי" (Dziennik Ludowy) מצוין בכתבתו את, "האיגוד הפולני" האנטישמי כ"מרכז הסברתי", המפרסם בספריו חומר מ"הפרוטוקולים" ומתאים אותו לנסיבות החדשות. הפאמפלטים של "האיגוד הפולני" הולקו חתום וזכו לתפוצה רחבה. האירגון היה אחראי לחרם האנטי-יהודי בהפיצו את הסיסמאות: "נוצרים, קנו תוצרת רק אצל נוצרים!", "היהודים הם אסוננו", "זוהי חנות יהודית — אל תיכנס!", "ההסתה האנטישמית התגלתה בצורות שהוכחו את עצמן כבר קודם".

לחתימת הפרק ניתן לומר, כי בדומה לאנטישמיות הנאצית ראתה האנטישמיות הפולנית הגזענית ביהודים את התגלמות הרע, בני השטן המהגונים בכוחות-שאל, כוחות ניתיים. היהודים אחראים לכל פגעי החברה. מאחוריהם מסתתר, קשר יהודי עולמי, כדי להשמיד ולשעבד את העמים הנוצריים ובייחוד את פולין. ניתן לומר שהסכנה שנסקפה לממשלת הקולונלים, בראשותם של סלאווק וסקלאדקובסקי, מפעילותו האנטישמית של טרוצ'יאק ששירתה את התעמולה הנאצית בפולין — לא היתה קטנה, אך בהיותה קבוצה קטנה של תועמלנים הובלטה רק שינאת היהודים. טרוצ'יאק הפיץ את רעיונותיו בכתב ובעל-פה מתוך אמונה אידיאולוגית, ולעניין הנאצי היה מסור ונאמן ללא כל סייג. בספריו בולטת קנאותו העיוורת ושינאת היהודים שבהשראת ה"גלטינסטי". האווירה הדומיננטית השוררת בהם היא של אפוקליפסה, של מלחמת גוג ומגוג. בדבריו מצויים רמזים על מאבק איתנים, בו יחוסל הכוח הדימוני היהודי והעולם ייחלץ מן השפיטון היהודי.

לסיום, למרות ייחודה ההיסטורי של האנטישמיות הפולנית שבין שתי מלחמות העולם, יש לראות את הדברים בטווח ארוך ובמסגרת היסטורית כוללת ולתת את הדעת על כך שפרק זה מקושר אל מה שקדם לו ואל מה שבא לאחרי: השואה ואף לאחר השואה עצמה. צריך לראות את האנטישמיות הפוליסטית, הדתית והגזענית הפולנית כתופעה הנתונה בתוך ריקמה רחבה של רציפות והמשכיות. שינאת היהודים הפולנית ינקה משורשים היסטוריים שמלפני מלחמת-העולם הראשונה וחשיבותה כתופעה היסטורית אינה במשקלה הסגולי שבתקופתה, אלא לפי השפעתה המאוחרת, בחינת סופה המעיד על תחילתה.

הערות

1. Ka. St. Kobylinski, "Czy Chrystus był Żydem?", *Merkurjusz Polski*, 26.12.1937. שבועון פולני זה יצא לאור בשווייטציה בחמיכת ה"ולטדינסט" של הקולוניל בדיטס פלישהאזאר שבארפורט. מן הראוי להוסיף שדיונים דומים התנהלו בכנסיה הקתולית שבגרמניה.
2. Ka. P. Maciatek, "Czy Chrystus był Żydem?", *Kultura*, 15.1.1938.
3. Ka. I. Charszewski, "Czy Chrystus był Żydem?", *Merkurjusz Polski*, 26.12.1937.
4. Ka. St. Kobylinski, "Najistotniejsze zadania praktycznego Katolizmu", *Merkurjusz Polski*, 7.11.1937.
5. א. איינהארן, "עבודת זרה", חיינו, 3.2.1938. *Opinia*, N. 185, 26.2.1938.
6. *Merkurjusz Polski*, 26.12.1937.
7. Ka. J. Prądziński, "Sprawy Państwa", *Wielka Polska*, N. 42, 5.10.1935.
8. עמדה ביורה של הכנסיה בשאלת רדיפות יהודי גרמניה ניתן למצוא בספרו של הכומר והתיאולוג הפולני: Ka. J. Pastuska, "Filozoficzne i społeczne idee a. Hitler (Rasizm)", Lublin, 1938.
9. הכומר לוינסקי כותב בין יתר דבריו: "שוב או רע, הרעיון הויטלריסטי של הנאציזמאליזם האינסטרואלי הבנים לעולמנו ולהיסטוריה אלמנט מקורי חדש... אלמנט זה לוחם בתכליתיות בהתגלמות האחרונה והמודרנית ביותר של המשחית היהודית...". לפנינו אסמכתא לצידוקה של שינאת יהודים מאורגנת שבפולין, כשלצידה בן ברית נאמן, Ka. Losinski, "Czy Katolik może być antysemita?", *Słowo Pomorskie*, N. 199, 31.8.1933.
10. *Kalendarz 1933, Samoobrona Narodu*, Kalisz, 1933, p. 39.
11. Ka. Losinski, "Próba odwołania kwestji żydowskiej ze stanowiska Katolickiego i narodowego", *Słowo Pomorskie*, N. 21, 27.1.1934.
12. Ka. I. Charszewski, "Kto w Boga wierzy", *Słowo Pomorskie*, 15.8.1936.
13. Zofia Kossak-Szczuczka, "Najpilniejsza sprawa", *Kultura*, Sierpień 1936. כתביעת ראשי של הקאטוליות הפולניות.
14. Ka. Fa. Bietnicki, "Chrześcijaństwo a antysemitizm", *Myśl Narodowa*, N. 9, 28.2.1937.
15. לשי העתק IKC משנת 1936, העתונות הנאצית שבגרמניה (פליקסר באובאכטר) מודעה מהקאטוליות הפולניות, במלחמת האיתנים אותה היא מנחלת נגד הקומוניזם והיהודים.
16. "Echa Synodu w prasie zagranicznej", *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 28.8.1936.
17. לפנינו דוגמאות מיספר מ, שפע" היסטמאות הנאצי-יהודיות, של שנאת יהודים דתית גוענית: "היהודים האיתנים מוצעים את דם העם הפולני"; "האם על היהודי לשרת בצבא הפולני?"; "הפולני תומך רק בסוחר הפולני, היסטמאות הקבועות של Samoobrona Narodu Kalisz הנמצאת ב"קשרים" עם ה"ולטדינסט" שבארפורט; "עם האלהים למען העם"; "פולין לפולנים"; "אנו נלחמים על פולין קאטולית,

- לאומית, נקיה מיהודים"; „כיצד היהדות מחללת את קודשינו הדתיים, את, הלחם הקדוש"; „פרטים מדויקים אודות הרציחות הפולניות של היהודים"; „כיצד תעשיין יהודי מבצע תמיד את הפועל הפולני".
17. בעמודיו נתפרסמו מאמרי שיטנה מאת העורך, האב ויצ'יק, והירבו להעתיק בו מאמרים מהעיתונות התאנטישמית הפולנית ובייחוד הנאצית הגרמנית, דר שטיירר¹, „אנגליה".
18. כינויו של „היומון הקטן" היה: Volkischer Beobachter für Polen und Umgebung. Maly Dziennik, N. 313, 13.11.1938.
19. Ks. J. Swirski, Do walki o dobrą Książkę, Wilno, 1939, p. 7.
20. Kl. Kosyrzyk, Prasa Katolicka orężem, Katowice, 1938, pp. 4–5.
21. הכומר התאנטישמי מהואר בעתונות היהודית הפולנית בחור: „אדם יוצא דופן, קנאי ומגור".
- Ks. St. Trzeciak, Żydzi Panami świata, Warszawa, 1921.
- , Talmud, Bolszewizm i projekt prawa małżeńskiego w Polsce, Warszawa, 1932.
- , Żyd jako obrońca ślubów cywilnych i rozwodów dla Katolików, Warszawa, 1932.
- , Die Protokolle der Weisen von Zion, Erfurt 1935.
- , Odżydliv wytwórczość i sprzedaż dewocjonistów, Warszawa, 1936.
- , Talmud o Gojach a kwestja żydowska, Warszawa, 1938.
22. Ks. St. Trzeciak, Mesjanizm a kwestia żydowska, Warszawa, 1934.
23. הכומר מהויר, שהמחשבות היהודיות-בולשביסטיות הן בינלאומיות והן מחפשטות במנישה. היהודים כבר החריבו את רוסיה ועתה הגיע הורה של פולין... וממשיך: „אומנם היהודים קיוו שלאחר מלחמת-העולם הראשונה יבוא משיח היהודים, ובמקומו הופיע היטלר כשנש בעד צליבת ישו מלפני 1900 שנים". ראה הערה 22, שם, שם, ע"פ 12–15.
24. ראה הערה 22, שם, שם, ע"פ 21–23.
25. היטלר הצליח להקדים את טרופקי שהתכוון לארגן מהפיכה בגרמניה ובכך הציל את פולין ממהפיכה בולשביסטית. ראה הערה 22, שם, שם, ע"פ 261–267.
26. Ks. St. Trzeciak, Program światowej polityki żydowskiej (konspiracja i dekonspiracja), Warszawa, 1936, pp. 127–135.
27. ראה הערה 120, שם, שם, ע"פ 36–37.
28. בספרו „התלמוד אודות הגויים", שיצא לאור בשנת 1938, הכריז הכומר התאנטישמי, שהיטלר הציל לא רק את גרמניה אלא את כל אירופה מ„הרעה היהודית המכרסמת באכריהן החיוניים של מדינות אירופה". Ks. St. Trzeciak, Talmud o Gojach a kwestja żydowska, Warszawa, 1938, pp. 227–228.
29. ראה הערה 28, שם, שם, ע"פ 219–223. בחור, כתם גזעני מביא טרופיאק את השר בממשלת פולין קישצ'אלקובסקי הנשוי לאשה יהודית.
30. ראה הערה 28, שם, שם, ע"פ 160–163. הכומר טרופיאק במאמרו בעתון התאנטישמי A.B.C. טוען, שהיהודים גילו את סודנותם עוד בימי הרוסאים, וכמו שבגדו במולדתם בשנת 67 לס"ה כך הם בגדו בפולין בשנת 1920. הנגראל שפטיצקי בשלושת הדורות למטכ"ל הפולני, ציין את „בגידת קצינים יהודים". ליד ראדזיסין עברה פלוגה יהודית לצבא הבולשביסטי של ברונשטיין (טרופקי). טרופיאק מזכיר את פקודת שר הצבא הפולני הנגראל סוסנקובסקי האוסר על יהודים לשוועת ליד מהגה הצבא יאכלונגה וביצורי המדינה. נוסף על כך הוא מסתמך על נתונים, סטטיסטיים שבשנת 1935

האנטישמיות הפולנית

42. ב. צעגראוסקי, "טשעצ'אק אלס אנגענט פון היטלערס אנטיסעמיטישער וועלט צענטראלע — גלח טשעצ'אק דער פוילישער פליישהאואר", היינט, נומ. 40, 6 פעברואר 1937. דער נאציסער וועלטדינסט פראפאגאנד אין פוילען, נייטש פאלקס בלאט, נומ. 170, 23 יולי 1935. לדעת אהרנפרייז (רבת הראשי של שבועה) שוועראין בעתונות יהודי פולין, ספרות התעמולה האנטייהודית שבוצעהת ה"U. Bodung ה, ולטדינסט" של ארפורט מסוכנת יותר ליהודי אירופה מזו של ה, דר שטיינר" של שטרייכר, משום שאופי התעמולה ונושאי התעמולה של ה, דר שטיינר" מכונים נגד יהודי גרמניה. ה, ולטדינסט" מפין באמצעות צוות עובדי, המסוים", כמו טרזצ'אק וקראסנובסקי, לקסיקון של שישה כרכים הכוללים ביוגרפיות ומאמרים לקמגראפיים. כל מי שרוכש אותו בפולין חייב להוכיח שהינו, איי" ועליו להסתיי ספרות זו. שם הלסיקסון: Judas Unmoral in Lehre, Sage, Legende, Sprichwort.
43. ראה הערה 26, שם, שם, עמ' 125.
44. בספרו של טרזצ'אק נתפרסם הצלום מאמרתשער של החבורה. ראה הערה 26, עמ' 92. בוגדי מוכיר מאמר זה בעמ' 91, "Articles by Marcus Eli Ravage, a Hebrew".
45. צורך הדו"שכונן, ולטדינסט" משנת 1937 מוכיר, כאשר פליישהאואר התייצב בודד במשפט, הפרוטוקולים" שבברן ומסר את עדותו בבית המשפט, אז שלח הכומר האמין טרזצ'אק מווארשה ביחסותו הוא את, חוות דעתו" כמומחה ל, בעיה היהודית" בנושא אותנטיות, הפרוטוקולים", ראה הערה 42, שם, שם.
46. Die echten Protokolle der Weisen von Zion von Ulrich Fleischauer, Erfurt, 1935, pp. 186-201.
47. מהעיתון האנטישמי Polska Karta שבואגלמביה, מה 12.4.1935, אנו למדים שבפולין נהארגן ועד בשם Obrona interesów aryjskich לשם איסוף תרומות להוצאת משפט זייף, הפרוטוקולים" בברן.
48. ראה הערה 31, שם, שם, עמ' 206.
49. ראה הערה 42, שם, שם.
50. ד"ר חיים שמיר, "התעמולה הנאצית האנטישמית", מורשת, י"ב, ע"צ 87-89. "הינטער די קוליסען פו דעם פאשיסטיש-אנטיסעמיטישען אינטערנאציאנאל", נייטש פאלקסבלאט, נומ. 296, 23 דעצעמבער 1937.
51. "O czym wróble świergocą", Epoka, 1.12.1937.
52. חוקר, הפרוטוקולים" סבור שזהו כינוי של פוטר, חבר בכיר באירגון האנטישמי, ולטדינסט", הוא פארמיר, ואילו העתונות היהודית בפולין מזהה אותו עם בארון הונגארי בעל דרכון דיסלומאטי מזוייף. ג. כהן, הפשי לרצח קם, תל-אביב, 1972, ע"צ 192-202.
53. "הינטער די קוליסען פון דעם פאשיסטיש-אנטיסעמיטישען אינטערנאציאנאל", נייטש פאלקסבלאט, נומ. 296, 23 דעצעמבער 1937.
54. ראה הערה 31, שם, שם, עמ' 205.
55. בביוולטין ה, ולטדינסט" מאוקטובר 1937 מציינים ש, נוכחותו של הכומר הפרלאט הוסיפה לקונגרס שבארפורט חשיבות מיוחדת, לפנינו כומר שהתייצב בעמדות הקדמות של מלחמת איתנים זו.
56. A.B.C., 15.10.1937.
57. די רעפערטן וואס דער גלח טרזצ'אק האט געהאלטען אויפן אנטיסעמיטישען קאנגרעס אין ערפורט", דער מאמענט, נומ. 243, 24 אקטאבער 1937. עמדה דומה ניתן

- אף למצוא בין הכמורה הקאמולית הפולנית. ראה : Ludwik Górski, *Problem kolonjalny a współczesna myśl Katolicka*, Lublin, 1939, pp. 18-19.
58. ראה הערה 31, שם, שם, שם' 205 ; וראה הערה 50, חיים שמיר, ע"ע 109-101.
59. חיינס, 6 פעברואר 1938.
60. במכתב של „המכון הארי“, ולטדינסקי שבארפורט מה'17 באוקטובר 1935 אל הסוכן שבברן, בין יתר הדברים, הם כותבים : „אנו מקבלים בקביעות את פירסומי Samoobrona Narodu (קאליש), ואנו שולחים להם לפולין את פירסומי ה„ולטדינסקי“. מובא אצל בונדי, ראה הערה 31, עמ' 206. Z. A. D. Zeman, *Nazi Pro-paganda*, London, 1964, pp. 72-73. בנייט פאלקמבלאט, נומ. 94, 22 אפריל 1935, אנו קוראים על ספרות ה„ולטדינסקי“ — „Sigilla Veri“ והדרישבותו „ולטדינסקי“ — המופץ בין הפולנים האריים, שיצבירו אותם מיד ליד. אין ה„ולטדינסקי“ שואף לרווחים מחוברות אלו, כי אם לחשוף ולספק אינפורמציה „אודות מעשיהם האפלים של היהודים.
61. *Dziennik Ludowy*, 6.2.1938.

- **"Penetration of Nazi Antisemitic Ideology and its impact on Polish Antisemitism"** by Josef Te'eni, explains how the Catholic religious antisemitism in Poland gained momentum under the influence of Nazi racist theories.
- **"6 Days in the Month of July 1944 in Hungary"** by Zvi Erez tells of what happened in Budapest when the armed forces of the Axis satellites intervened in order to prevent — by force, if necessary — the deportation of Jews. This late attempt was made by the Regent of Hungary, Admiral Horthy.

Contemporary Neo-Nazi Literature

- **"Review of Neo-Nazi Literature"**, by Herman Langbein, deals with publications influenced by Nazi heirs and heritage and aimed at falsifying, belittling and explaining away what the Nazis did to our people during the second world war. All this upon the strength of so-called new research or on arbitrary changes of long known facts.

Personalities

- **"Portrait of a Fighter"** by Dr. Dov Levin tries to bring alive the character of Chaim Yellin, one of the leaders of the Jewish underground in the ghetto of Kovno who fell while trying to get Jewish fighters to act in the forests.

Books

- **"Lebensborn" ("The Source of Life")** by Yehuda Tubin reviews a book by Marc Hillel (in French) **"In the Name of Race"**, that deals with one of the projects of the Nazi regime, whose real nature the lawyers for the defence managed to hide and obliterate even at the Nuremberg trials.